УДК (94. 477) 092: «І. Чолган»

Федорова І. О.,

зав. сектором «Літературний Львів першої половини ХХ ст.», Львівський історичний музей,
м. Львів

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЛЬВІВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ: МАТЕРІАЛИ ПРО ІЛАРІОНА ЧОЛГАНА – ПИСЬМЕННИКА, ДРАМАТУРГА, КУЛЬТУРНОГО ДІЯЧА

Анотація. У дослідженні розкриваються життєвий і творчий шлях І. Чолгана на основі матеріалів фондів груп Львівського історичного музею. Літературна діяльність І. Чолгана розпочалася ще з публікацій у 1930-х роках. Зокрема, свої перші твори він опублікував у львівських часописах: газеті «Діло», журналах «Назустріч» і «Дажбог». За оповідання «Гуцульська Венера» у 1936 році нагороджений як переможець конкурсу, організованого газетою «Діло». Перебуваючи у 1941-1945 роках у Відні, І. Чолган як кореспондент журналу «Назустріч», опублікував статті про мистецьке життя Австрії.

Про період 1945-1947 років, перебування письменника І. Чолгана в американській окупаційній зоні в Австрії, його співпрацю з Й. Гірняком та постановку п'єс в новоствореному «Театрі-Студії Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської», дізнаємося з наступних предметів фондової збірки «Фотоматеріали» ЛІМ:

1) Фото №41565. Актор Йосип Гірняк у ролі Гриця Зозулі;

Фото №41566. Акторка Олімпія Добровольська у ролі «Еллен». Постановка Леся Курбаса. Театр «Березіль». П'єса Сінклера «Джиммі Гікенс» 20.11.1923 р.

3) Фото №41567. Актор театру «Березіль» Леся Курбаса Йосип Гірняк у ролі «Кума» в п'єсі Миколи Куліша «Народний Малахій» 31 березня 1928 року;

4) Фото № 41566. Вистава «Оргія» Лесі Українки. Сцена з вистави.

Першою сценічною спробою І. Чолгана стала п'єса «Замотеличене теля» з підзаголовком «Замаскований літературно-театральний кабаре». У фондовій групі «Архів ЛІМ» під № 41570 зберігається репродукція з прем'єри вистави «Замотеличене теля» у таборовому театрі ДіПі в Ляндеку (Австрія). У фондовій групі «Архів ЛІМ» знаходиться міні-афіша виступів театру-студії Й. Гірняка в межах театального сезону 1946-1947 років «Сон української ночі» або «Мандрівка чумака Мамая довкола світу» І. Алексеви́ча (музична казка-каруселя у шести відслонах)» Дана п'єса поставлена татром-студією 10 жовтня 1946 року в Ляндеку.

Доповнюють фондову групу «Архів ЛМ» матеріали, що розповідають про період творчості Й. Гірняка, І. Чолгана, М. Чолгана, акторів Л. Сай, О. Добровольської після переїзду до Америки та їхню подальшу працю.

Ключові слова: І. Чолган, театр, вистава, актори, митці, музейний предмет.

Fedorova I. O.,

Head Sector «Literary Lviv of the first half of the XX century», Lviv Historical Museum , Lviv

NEW ARRIVALS OF THE LVIV HISTORICAL MUSEUM MATERIALS ABOUT ILLARION CHOLGAN – A WRITER, DRAMATURG, CULTURAL LEADER

Abstract. The research reveals I. Cholgan life and work on the basis of material of stock groups of the Lviv Historical Museum. I. Cholgan's literary work began with publications in the 1930s. In particular, he published his first works in the Lviv magazines: Dilo newspaper, Towards and Dazhbog magazines. For his story, Hutsul Venus, in 1936, was awarded the winner of a competition organized by the Delo newspaper. While in Vienna from 1941 to 1945, I. Cholgan, as a correspondent for the magazine Towards, published articles on the artistic life of Austria.

About the period 1945-1947, the writer I. Cholgan's stay in the American occupation zone in Austria, his cooperation with J. Girnyak and staging plays in the newly created "Theater Studio of Joseph Girnyak and Olympia Dobrovolskaya", we learn from the following subjects of the stock collection Photo materials »LIM:

1) Photo №41565. Actor Joseph Girnyak in the role of Gritz Zozuli;

2) Photo №41566. Actress Olympia Dobrovolska in the role of "Ellen". Production of Les Kurbas. Berezil Theater. Jimmy Hickens' Sinclair play November 20, 1923

3) Photo №41567. Les Kurbas Theater actor Berezil Josip Girnyak in the role of "Godfather" in the play Mykola Kulish's "People's Malachy" on March 31, 1928;

4) Photo № 41566. The play "Orgy" by Lesya Ukrainka. A scene from a performance.

The first stage attempt by I. Cholgan was the play The Tangled Calf with the subtitle Masked Literary and Theater Cabaret. Stock No. 41570 of the LIM Archive group holds a reproduction of the premiere of The Tangled Calf at the DiPi camp theater in Landeck (Austria). In the stock group "Archive of LIM" there is a mini-poster of performances of the theater studio of J. Girnyak within the framework of the theater season 1946-1947 "Dream of the Ukrainian Night" or "Journey of Chumak Mamai around the world" by I. Alekseevich (musical fairy tale carousel in six extras) »This play was staged by the Tatra Studio on October 10, 1946 in Landeck.

Supplement to the stock group "Archive of LM" materials that tell about the period of creativity of J. Girnyak, I. Cholgan, M. Cholgan, actors L. Sai, O. Dobrovolskaya after moving to America and their subsequent work.

Kej words: I. Cholgan, theater, performance, actors, artists, museum object.

DOI: <https://doi.org/10.36477/2616-8510-2019-16-26>

Постановка проблеми. У листопаді 1992 року у Львівському історичному музеї (далі ЛІМ) відкрився експозиційний відділ «Літературний Львів першої половини ХХ ст.». Автори поставили перед собою завдання: за допомогою музейних матеріалів висвітлити історію розвитку літератури, музики, малярства, театрального мистецтва у Галичині початку ХХ століття.

Постановка завдання. Нині, одним із головних завдань сектору «Літературний Львів першої половини ХХ ст.» відділу «Музей історії Львова» є повернення із забуття імен відомих та маловідомих літераторів, науковців, театральних діячів, які перебували у «зоні мовчання» до 1991 року, відновлення історичної пам'яті, представлення важливих мистецьких процесів через окремі персоналії. Однією з таких постатей є письменник-драматург Іларіон Чолган.

Виклад основного матеріалу дослідження. У грудні 2018 року виповнилося 100 років від дня народження І. Чолгана, про якого мало знають у сучасній Україні. Щоб висвітлити цю важливу подію й дати можливість пересічному відвідувачу ознайомитися з маловідомими сторінками його біографії, було зібрано відповідні предмети музейного значення.

Постать І. Чолгана та його багаторічна творча співпраця з відомими українськими культурними діячами – цікава та багатогранна тема, розкриття якої потребує пошуку матеріалів поміж тих людей, котрі особисто знали І. Чолгана.

Автор цієї статті налагодила контакти з дружиною рідного брата І. Чолгана Мирона, небогою режисера Й. Гірняка та відомою акторкою «Театру-Студії Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської» п. Любов'ю Сай-Чолган зі США. Вона люб'язно надіслала матеріали з родинного архіву, які були передані авторкою цього дослідження до фондів ЛІМ і поповнили фондові групи «Фотоматеріали» і «Архів ЛІМ».

Ці унікальні документи висвітлюють постать І. Чолгана, розповідають про його співпрацю з «Театром-Студією Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської» в таборах для переселенців ДР (ДіПі, так називали табори для переміщених осіб на території Західної Німеччини й Австрії, контрольовані з 1945 року американськими, британськими й французькими військами – І. Ф.). У 1947 році там перебувало понад 200 тис. біженців з України. У 1956 році переселенські табори перестали існувати, а їх мешканці емігрували до США чи країн Західної Європи.

І. Чолган (1918-2004) походив зі священичої родини. Народився 24 грудня 1918 року в селі Іване-Пусте (тепер – Борщівський район Тернопільської області) «в незалежній Україні», як любив підкреслювати письменник, маючи на увазі короткотривале існування ЗУНР.

Мати письменника – Стефанія Чолган (з Алексеви́чів) походила з давнього галицького священичого роду. Крім Іларіона, у сім'ї були ще діти: молодший брат Мирон та сестра Ростислава. В родині панувала невимушена атмосфера доброзичливості та шанування давніх традицій.

Навчався І. Чолган у Станіславівській гімназії. Про це у своїх спогадах згадував відомий журналіст Володимир Макар (1911-1993): «На початку 1929 року мені запропоновано опіку над учнем першої гімназійної класи у Станіславові Ілярком Чолганом, сином отця пароха Івана Чолгана в Іваньо-Пустім над Збручем» [8, с.394].

Після закінчення гімназії І. Чолган навчався на медичному факультеті Познанського університету. З 1939 року вивчав медицину у Львівському медінституті. Закінчив медичні студії у Віденському університеті. Отримав фах лікаря-гінеколога і працював у Відні.

Наприкінці Другої світової війни, у 1945 році, опинився в американській зоні окупації та був інтернований. Перебуваючи в таборі для переміщених осіб, зумів зв'язатися з сестрою матері, яка проживала у США. Переїхавши до США, І. Чолган легалізував диплом і влаштувався на роботу. Після п'ятирічної практики в американських лікарнях, відкрив у Нью-Йорку приватну практику. Став членом українського лікарського товариства Північної Америки (УЛТПА), автором науково-методичних праць з медицини, які друкував у «Лікарському віснику».

У 1960-90-х роках І. Чолган вів активне культурне і літературне життя – друкувався в журналі «Сучасність», був членом літературної нью-йоркської групи, членом Української асоціації письменників. Проживав з дружиною і трьома дітьми у Нью-Йорку. Помер 12 лютого 2004 року. Похований на українському цвинтарі в Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі.

Літературна діяльність І. Чолгана розпочалася ще з публікацій у 1930-х роках. Зокрема, свої перші твори він опублікував у львівських часописах: газеті «Діло», журналах «Назустріч» і «Дажбог». За оповідання «Гуцульська Венера» у 1936 році нагороджений як переможець конкурсу, організованого газетою «Діло».

Відомо, що перебуваючи у 1941-1945 роках у Відні, І. Чолган як кореспондент журналу «Назустріч», опублікував статті про мистецьке життя Австрії. Будучи кілька місяців у 1942-1943 роках у Львові, І. Чолган працював театральним кореспондентом тижневика «Наші дні». Це періодичне видання, за словами відомого літературознавця Миколи Ільницького, «було дзеркалом літературно-мистецького життя Львова періоду німецької окупації» [6, с.98].

У грудні 1941 року вийшов перший номер місячника, який був підпорядкований Українському Центральному Комітетові на чолі з Володимиром Кубійовичем [6, с.99].

У спогадах про Львів відомий поет та есеїст Остап Тарнавський писав, що в «Наших днях» друкували свої твори письменники, а це: «прізвища, знайомі нашій літературній громаді: Святослав Гординський, Василь Кархут, Олена Кисілевська, Євген Маланюк, Богдан Кравців, Галя Мазуренко, Василь Пачовський, Іларіон Чолган, Едвард Козак» [6, с.37].

М. Ільницький, розповідаючи про публікації в «Наших днях» також зазначив: «натрапляємо не раз на епізоди, де автор «уповільнює» хід часу, щоб здійснити мікроаналіз героя в нестандартній ситуації. З творів такого типу виділимо «Епізод» І. Чолгана, надрукований в журналі «Наші дні», 1943, Ч.11». Це оповідання, як і інші, написані молодим І. Чолганом, увійшли до збірки новел «Дванадцять львівських оповідань». І. Чолган згадував: «я писав психологічні оповідання, в яких йшлося про особисті речі, але більшість з них – про часи війни» [19, с. 13].

У журналі «Кінотеатр» за березень 2003 року опубліковано цікаве фото: «Йосип Гірняк, керівник драматичного відділу львівського театру, дає інтерв'ю Іларіонові Чолгану, кореспондентові журналу «Наші дні» (після репетиції «Камінного господаря», Львів, 1942 рік) [4, с. 13]. А вже «в кінці червня 1944 року, - писав М. Ільницький - значна частина інтелігенції Львова, в тому числі і літератори, пакували валізи, щоб через гірське містечко Турку в Карпатах, де був пересильний пункт, добиратися до Австрії. Бо вже в липні 1944 року вступили до Львова радянські війська» [6, с.95].

Про період 1945-1947 років, перебування письменника І. Чолгана в американській окупаційній зоні в Австрії, його співпрацю з Й. Гірняком та постановку п'єс в новоствореному «Театрі-Студії Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської», дізнаємося з наступних предметів фондової збірки «Фотоматеріали» ЛІМ:

- 1) Фото №41565. Актор Йосип Гірняк у ролі Гриця Зозулі;
- 2) Фото №41566. Акторка Олімпія Добровольська у ролі «Еллен». Постановка Леся Курбаса. Театр «Березіль». П'єса Сінклера «Джиммі Гікенс» 20.11.1923 р.
- 3) Фото №41567. Актор театру «Березіль» Леся Курбаса Йосип Гірняк у ролі «Кума» в п'єсі Миколи Куліша «Народний Малахій» 31 березня 1928 року;
- 4) Фото № 41566. Вистава «Оргія» Лесі Українки. Сцена з вистави.

Прем'єра вистави «Оргія» відбулася 7 вересня 1947 року. Ставилась ця відома п'єса Лесі Українки у Міттенвальді під час перших гастролей у Баварії. Для вистави, яку презентував «Театр-Студія Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської» замовили строго витримані в стилі декорації та строї. Особливо відзначено гру М. Чолгана в ролі «Мецената».

Про яскраву сторінку з історії українського театру, сценічну співпрацю Й. Гірняка та І. Чолгана, постановки театральних спектаклів, зокрема, п'єс І. Чолгана, написаних для «Театру-Студії Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської» на еміграції в таборах ДіПі в Австрії писала у своїй статті відома літераторка, діячка культури в діаспорі Наталія Антонюк.

Вона, зокрема, зазначила наступне: «Через кілька місяців після капітуляції Німеччини у грудні 1945 року, Й. Гірняк і О. Добровольська перебувають у Ляндеку в таборі для депортованих осіб (Австрійський Тироль). 25 грудня 1945 року відбулася Шевченківська вистава, що і стало початком «Театру-студії». До її складу увійшли чотири актори, які працювали з Й. Гірняком у Львові з 1942 року: С. Залеський, В. Змій, Л. Руда, І. Варцаба та молоді студійці. Дванадцять оригінальних вистав, здійснених театром-студією у Європі, позначені розвитком засад театральної естетики Леся Курбаса. Без сумніву, традиції «Березоля» найбільше виявилися при постановці чотирьох п'єс молодого на той час драматурга І. Алексеви́ча (псевдо І. Чолгана)» [3, с. 122-123].

Першою сценічною спробою І. Чолгана стала п'єса «Замотеличене теля» з підзаголовком «Замаскований літературно-театральний кабаре».

У фондovій групі «Архів ЛІМ» під № 41570 зберігається репродукція з прем'єри вистави «Замотеличене теля» у таборovому театрі ДіПі в Ляндеку (Австрія). 12 лютого 1946 року відбулася прем'єра «Замотеличеного теляти». Як влучно зауважила відомий театральний критик Н. Кузякіна, І. Алексеви́ч «за допомогою виразних деталей майстерно відобразив побут в таборі в Ляндеку: блоки-бараки у старих стайнях, кімнати-закутки, відгороджені від сусідів ковдрами, завісами на шнурках, шафами, остобісіла табірна зупа» [3, с. 124].

«Блакитна авантюра» – наступна п'єса І. Чолгана, була поставлена «Театром-Студією Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської» 5 травня 1946 року.

У фондovій групі «Архів ЛІМ» знаходиться міні-афіша виступів театру-студії Й. Гірняка в межах театрального сезону 1946-1947 років «Сон української ночі» або «Мандрівка чумака Мамаєва довкола світу» І. Алексеви́ча (музична казка-каруселя у шести відслонах)» Дана п'єса поставлена татром-студією 10 жовтня 1946 року в Ляндеку.

У пролозі зображено Україну 1830-го року, а в інших розділах – розповідь про події в Україні упродовж 1917-1946 років. П'єса «Сон української ночі» користувалася найбільшою популярністю у глядачів. Ставили її аж 53 рази. Величезний успіх зумовлювався грою Й. Гірняка у ролі «Мамаєва». Продовженням п'єси стало написання І. Чолганом другої частини під назвою «Ходження Мамаєва по другому світі» й згодом третьої «Мамаєв немирний» 1956 року та четвертої «Дума про Мамаєва». Дві останні не мали сценічного втілення.

Після «Ходження Мамаєва по другому світі» І. Чолган написав для театру-студії п'єсу – музичну комедію «Останнє втілення «Лиса Микити» за мотивами твору Івана Франка. Проте, через виїзд театру-студії у 1949 році за океан, виставу так і не поставили. А загалом, це була чудова річ, адже проекти костюмів і декорацій підготував й виготовив відомий український художник Едвард Козак, який також перебував у таборах ДіПі поруч з Й. Гірняком, І. Чолганом, В. Блавацьким.

Про цікаву сторінку з таборового життя розповідає афіша з фондів ЛІМ (№ ІД-1097), присвячена прем'єрі вистави за п'єсою Миколи Хвильового «Мати і я» в обробці Ю. Дивнича та І. Кошелівця. Прем'єра відбулася 3 вересня 1946 року. У ролі «Тагабата» – М. Чолган, у ролі Андрія – Й. Гірняк. Відомий літературний критик Ю. Шевельов написав про це так: «У виставі «Мати і я» театр перейшов від сатиричного наświetлення проблем сьогodнішнього дня до провідної проблеми нашої доби. Україна і большевизм – це ті знищення, які приніс большевизм на Україну: терор, голод, винищування української душі і духу. У «Мати і я» большевизм «Made in Moscow» не тільки винищував своїх ворогів, він спустошував і своїх друзів... у чекіста Андрія – це трагедія українця, приреченого служити чужій системі. В п'єсі роль Андрія виконував Й. Гірняк. Роль доктора Тагабата належала до найбільш скристалізованих. Для молодого актора Мирона Чолгана це була перша велика роль. Доктор Тагабат – це тип людини, яка прийнявши рішення, реалізує їх з повною не людяністю засобів і наслідків. Те, що Мирон Чолган, як молода людина, яка не мала ніяких стосунків з добою Хвильового, зумів глибоко і переконливо створити роль Тагабата – свідчить про його непересічний акторський талант» [20, с. 74].

Драматичні твори І. Чолгана увійшли до збірника «Дванадцять п'єс без однієї», виданого у 1990 році в Нью-Йорку. У 1946 році І. Чолган написав ще одну п'єсу – «Провулок Святого Духа». Ця драма належала до «чорних п'єс» драматурга (свої п'єси І. Чолган ділив на «рожеві» – веселі та «чорні» – серйозні – І. Ф.). П'єсу поставив Ансамбль Українських акторів під керівництвом Володимира Блавацького. У своїх спогадах Володимир Ревуцький писав: «Передбачаючи ближчим часом від'їзд за океан багатьох «переміщених осіб» із таборів ДіПі та маючи на увазі «розсіяння української еміграції по цілому світу», Блавацький поставив п'єсу молодого українського драматурга Алексеича «Провулок Святого Духа», що високим патріотичним змістом промовляла глядачеві про важливість збереження свого національного «я». П'єса написана про Львів. Складається з семи картин, прологу та епілогу. В ці картини вкрито історію Львова: листопад 1918 р, зима 1919 р., часи польської окупації 1920-30-х рр., більшовицької 1939-1941рр., та німецької 1941-1944 рр. з діями національного спротиву. Картини об'єднуються двома характерами: Дзвінковою Дамою та Тінню Поета. «Тінь Поета» виконував сам Блавацький, що читав вірші з трьох збірок Б.-І. Антонича – «Три перстені», «Книга Лева», «Ротації».

Розповідь про цей твір І. Чолгана стане важливим доповненням до експозиції третього залу музею «Літературний Львів», де Б.-І. Антоничу присвячений окремий стенд, а пересічний відвідувач отримає нову цікаву та науково обґрунтовану інформацію.

Доповнюють фондову групу «Архів ЛМ» матеріали, що розповідають про період творчості Й. Гірняка, І. Чолгана, М. Чолгана, акторів Л. Сай, О. Добровольської після переїзду до Америки та їхню подальшу працю.

Музейний предмет з фондової групи ЛМ «Фотоматеріали» під № 41569 – це фотографія вистави «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого. Прем'єра п'єси відбулася 15 травня 1955 року в Нью-Йорку. У виставі взяли участь: роль Мартин Борулі виконав Й. Гірняк, акторка Л. Сай зіграла Марисю; а М. Чолган Націєвського. Постановкою займалася О. Добровольська, оформленням М. Чолган.

Наступне фото № 41568 – сцена з вистави «Мартин Боруля» (США, 1955 рік, Нью-Йорк). Зі спогадів М. Чолгана дізнаємося, що «Йосип Гірняк мав відчуття, що він незадовільно виконав роллю Борулі» [19, с. 11].

Ще один музейний предмет з фондів ЛМ «Архів» під №41571 –програма п'єси «Невідомий воїн» П. Рейнеля у постановці В. Блавацького (Український театр під мистецьким проводом В. Блавацького у Філадельфії, 1950-і роки). Брат І. Чолгана, актор М. Чолган, який грав майже у всіх виставах Українського театру Америки, згадував: «Приїхавши до США я пішов працювати до архітектурного бюро, а пізніше прибув сюди Блавацький. Запросив мене на «гостьовий» виступ. Я грав у трагедії «Невідомий воїн» за Полем Рейналом» [4, с.14].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, п'єси І. Чолгана – це документ епохи того часу. Вищезазначені та описані пам'ятки складуть гідне доповнення до четвертої кімнати експозиційного розділу музею. Завдяки зібраним предметам з фондів ЛМ є можливість розкрити живу історію, до якої можна доторкнутися.

Прикладом цього став організований і проведений захід, який відбувся 24 листопада 2018 року в експозиції музею «Літературний Львів першої половини ХХ ст.», присвячений вшануванню пам'яті І. Чолгана та приурочений до 100-річчя від дня його народження. У заході взяли участь творчі сили міста Львова. Серед присутніх були запрошені члени родини І. Чолгана, які люб'язно поділилися спогадами про свого родича і були вдячні працівникам музею за збереження і поширення інформації про призабутого, але відомого за кордоном видатного письменника, драматурга, культурного діяча І. Чолгана. Присутні мали змогу побачити відтворену акторами дитячого мобільного театру «Левеня» львівської СШ №50 сценку з п'єси І. Чолгана «Останнє втілення «Лиса Микити» за мотивами твору Івана Франка.

А сам І. Чолган, який мріяв про постановку своїх творів, казав: «Я б дуже хотів, щоб якийсь професійний театр зіграв мою п'єсу «Діти Дажбога». Мені здається, це варто зробити, щоб глядачі побачили що був у нашій історії такий період, як життя в таборах ДіПі. Але те вже мають ставити діти емігрантів або їхні внуки» [19, с.13].

Частково мрія І. Чолгана здійснилася, адже його твори – невмирущі й актуальні для сучасного читача, поруч з творами його сучасників –Святослава Гординського, Богдана-Ігора Антонича, Едварда Козака, які повертаються до нас із забуття. Історія української літератури ХХ століття не буде повною без імені І. Чолгана, а наше уявлення про долю української повоєнної еміграції, її боротьбу й страждання, радощі та знегоди буде емоційно збагачено і поглиблено.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ансамбль Й. Гірняка в Авгсбурзі. Н. К. // Наше життя. – 1947.- Ч.5 (11). – 11 лютого.
2. Антків Б. Лицар галицької сцени. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.Франка, 2015. – 184с.
3. Антонюк Н. На шляхах творчих пошуків // Сучасність. – 1998. - № 5. – травень. – С.122.
4. Брюховцька Л. Незагублений скарб // Кінотеатр. – 2003. - №3. – С.14.
5. Гірняк Й. Спомини / Упоряд.: Богдан Бойчук.- Нью-Йорк : вид-во «Сучасність», 1982.- 263 с.
6. Ільницький М. Драма без катарсису: Сторінки літературного життя Львова першої половини ХХ століття. – Львів: Місіонер, 1999. – 212с.
7. Любович (Старосольська) У. Нариси, інтерв'ю, есеї з журналу «Наше життя» (Нью-Йорк, 1969 -1990). – Львів, 2001. – 340 с.
8. Макар В. Від Бистриці до Буга. Спомини та роздуми (1911-1929): Зібр.творів у 4-х т. – Торонто – Київ, 2001.- Т.1. -447 с.
9. Мориквас Н. Меланхолія Степана Чарнецького: Есей.- Львів: Світ, 2005.- 384с.
10. Нагірний В. Коломийський календар історичних дат та персоналій. – Коломия: Вік, 2012. – 216 с.
11. Ревуцький В. В орбіті світового театру.- Вид-во М.П.Коць. –Київ-Харків-Нью-Йорк, 1995.- 134 с.
12. Ревуцький В. Мирон Чолган // Український тижневик «Новий шлях» = The New Pathway. – 2003. – N.30. – January. – Thursday. – P.11.
13. Ревуцький В. Нескорені березильці Й.Гірняк і О.Добровольська. – Нью-Йорк : «Слово», 1985.
14. Ревуцький В. Шляхами Мольєра // Нові дні. – 1956 – січень.- С.24-25.
15. Театр-студія Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської / Упоряд.: Богдан Бойчук.,
16. Українська Вільна Академія Наук в США - Нью-Йорк : Вид-во Нью-Йоркської групи, 1975.- 263 с.
17. Чарнецький С. Історія українського театру в Галичині: Нариси, статті, матеріали.- Львів: Літопис, 2014. -584 с.
18. Чечель Н. Брати Чолгани або «Хожденіє Мамає по другому світі» // Сучасність. – 1989.- Ч.11 (345).- листопад.- С. 24 -27.
19. Чолган І. Дванадцять п'єс без однієї. Зібрані драматичні твори 1945-1989. – Нью-Йорк: накладом ОУА «Самопоміч», 1990. – 231 с.
20. Чолган М. «Мамає невмирущий» // Кінотеатр. – 2003. - №3.- березень. – С.13.
21. Шевельов Ю. Молодість, що вміє, старість, що може // Час. – 1947.- II. – С.73.

REFERENCES

1. Ansambl Y. Hirnyaka v Avhsburzi. N. K. // Nashe zhyttya. – 1947. - CH.5 (11). – 11 lyutoho.
2. Antkiv B. Lytsar halytskoyi stseny. – Lviv: Vydavnychyy tsentr LNU im. Franka, 2015. – 184s.
3. Antonyuk N. Na shlyakhakh tvorchykh poshukiv // Suchasnist. – 1998. - № 5. – traven. – S.122.
4. Bryukhovtska L. Nezahublenyy skarb // Kinoteatr. – 2003. - №3. – S.14.
5. Hirnyak Y. Spomyny / Uporyad.: Bohdan Boychuk.- Nyu-york : vyd-vo «Suchasnist», 1982. - 263 s.
6. Ilnytskyy M. Drama bez katarsysu: Storinky literaturnoho zhyttya Lvova pershoi polovyny KHKH stolittya. –Lviv: Misioner, 1999. – 212s.
7. Lyubovych (Starosolska) U. Narysy, interv'yu, eseyi z zhurnaln «Nashe zhyttya» (Nyu-York, 1969 -1990). – Lviv, 2001. – 340 s.
8. Makar V. Vid Bystrytsi do Buha. Spomyny ta rozdumy (1911-1929): Zibr.tvoriv u 4-kh t. – Toronto – Kyiv, 2001. - T.1. -447 s.
9. Morykvas N. Melankholiya Stepana Charnetskoho: Esey.- Lviv: Svit, 2005.- 384 s.
10. Nahirnyj V. Kolomyyskyy kalendar istorychnykh dat ta personaliy. – Kolomyia: Vik, 2012. – 216 s.
11. Revutskyj V. V orbiti svitovoho teatru.- Vyd-vo M.P.Kots. – Kyiv-Kharkiv-Nyu-York, 1995.- 134 s.
12. Revutskyj V. Myron Cholhan // Ukrayinskyy tyzhnevyyk «Novyy shlyakh» = The New Pathway. – 2003. – N.30. – January. – Thursday. – P.11.
13. Revutskyj V. Neskoreni bereziltsi Y. Hirnyak i O. Dobrovolska. – Nyu-York : «Slovo», 1985.
14. Revutskyj V. Shlyakhmy Molyera // Novi dni. – 1956 – sichen. - S.24-25.
15. Teatr-studiya Yosypa Hirnyaka i Olimpiyi Dobrovolskoyi / Uporyad.: Bohdan Boychuk.
16. Ukrayinska Vilna Akademiya Nauk v SSHA - Nyu-york : Vyd-vo Nyu-Yorskoyi hrupy, 1975. - 263 s.
17. Charnetsky S. Istoriya ukrayinskoho teatru v Halychyni: Narysy, statti, materialy.- Lviv: Litopys, 2014. - 584 s.
18. Chechel N. Braty Cholhany abo «Khozhdeniye Mamaya po druhomu sviti» // Suchasnist. – 1989. - CH.11 (345). - lystopad. - S. 24 -27.
19. Cholhan I. Dvanadtsyat p'yes bez odniyeyi. Zibrani dramatychni tvory 1945-1989. – Nyu-York: nakladom OUA «Samopomich», 1990. – 231 s.
21. Cholhan M. «Mamay nevmyrushchyy» // Kinoteatr. – 2003. - №3. - berezen. – S.13.
22. Shevelov Y U. Molodist, shcho vmiye, starist, shcho mozhe // Chas. – 1947. - II. – S.73.